

аспекти цих дисциплін повинні сформувати у студентів загальні уявлення про сучасний технологічний розвиток на рівні видів діяльності підприємств певної галузі промисловості, аграрного сектора чи сфери побуту; озброїти методами визначення економічної доцільності виробництва певного виду продукції чи наданих послуг; методами управління технологічними процесами; системами показників економічної оцінки ефективності технологій тощо.

Отже, проектування змісту технологічної освіти, що забезпечує підготовку випускника школи як суб'єкта сталого культурно-технологічного розвитку, буде успішним, якщо:

– виявлено закономірності та тенденції розвитку перетворювальних систем, розкриті характер й особливості діяльності людини в сучасному техноосвіті;

– встановлено характер взаємозалежності змісту технологічної освіти і перетворювальної діяльності, її результатів, наслідків, тенденцій розвитку та представлений ідеальний результат технологічної освіти у вигляді комплексу ціннісних орієнтацій, системи принципів, понять, об'єктів вивчення тощо;

– виявлено й обґрунтовано умови та шляхи системної підготовки сучасного вчителя трудового навчання і технології, здатного забезпечити якісну технологічну освіту школярів, життєдіяльність яких в майбутньому відповідатиме вимогам постіндустріального, інформаційного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишневецький О. І. Педагогічні погляди Івана Франка на тлі реформ сучасної української освіти / О.І.Вишневецький. – Дрогобич: ТзОВ «Трек-ЛТД», 2016. – 44 с.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти / постанова Кабінету міністрів України за № 24 від 14 січня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/24-2004> – п.
3. Національний освітній глосарій: вища освіта [Glossary National Education: Higher Education]. – К.:ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 100 с.
4. Ткачук С.І. Підготовка майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури: монографія /С. І. Ткачук. – Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2011. – 392 с.

REFERENCES

1. Vyshnevskiy O. I. Pedagogichni pohlyady Ivana Franka na tli reform suchasnoyi ukrayins'koyi osvity [Franko Pedagogical views against the backdrop of modern Ukrainian reform education], Drohobych, «Trek-LTD», 2016. 44 p.
2. Derzhavnyy standart bazovoyi i povnoyi zahal'noyi seredn'oyi osvity / Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy za 24 vid 14 sichnya 2004 r. [State standard of basic and secondary education], Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/24-2004> – p.
3. Natsional'nyy osvitniy hlosariy: vyshcha osvita [Glossary national education : higher education], Kyiv, Pleiades, 2014. 100 p.
4. Tkachuk S.I. Pidhotovka maybutn'oho vchytelya trudovoho navchannya do formuvannya v uchniv tekhnolohichnoyi kul'tury [Training future teachers of labor studies for the development of students' technological culture], Uman, «Vis», 2011. 392 p.

УДК 374.78

М. Г. ВІЄВСЬКА

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ВУЗУ

Представлено результати дослідження з розробки технології формування ціннісного ставлення до соціальної відповідальності в процесі професійного розвитку студентів економічного вищого навчального закладу (ВНЗ). Розкрито фактори, що визначають систему ціннісних орієнтацій студентів в процесі їх професійного розвитку. Обґрунтовано тлумачення понять «технологія формування соціальної відповідальності», «інтерактивні методи навчання».

Наведено приклади використання інтерактивних методів навчання під час вивчення дисципліни «Соціальна відповідальність» на лекціях і практичних заняттях.

Ключові слова: ціннісне ставлення, соціальна відповідальність, досвід соціально відповідальної поведінки.

М. Г. ВИЕВСКАЯ

ТЕХНОЛОГИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ К СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В СТУДЕНТОВ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ВУЗА

Представлены результаты проведенного исследования разработки технологии формирования ценностного отношения к социальной ответственности в процессе профессионального развития студентов экономического вуза. Раскрыты факторы, которые определяют систему ценностных ориентаций студентов в процессе их профессионального развития. Обоснованы толкования понятий «технология формирования социальной ответственности», «интерактивные методы обучения». Представлены примеры использования интерактивных методов обучения во время изучения дисциплины: «Социальная ответственность» на лекциях и практических занятиях.

Ключевые слова: ценностное отношение, социальная ответственность, опыт социально ответственного поведения.

M. VIEVSKA

TECHNOLOGY OF FORMATION OF THE VALUED RELATION TO STUDENTS' SOCIAL RESPONSIBILITY OF HIGH SCHOOL OF ECONOMICS

The purpose of the article was the coverage of the technology of value attitude formation to social responsibility in future managers of the economy. In the work the results of an arrived out research on development of technology of formation of valuable orientations to social responsibility during professional development of students of an high school of economics are presented. The article reveals the factors defining system of valuable orientations of students of an economic higher education institution their professional development is opened. Reasonable interpretation of the concepts "technology of formation of social responsibility", "interactive teaching methods". The examples of the use of interactive teaching methods in the study of discipline: "Social responsibility" in practical classes and lectures are presented. High efficiency of the developed technology is experimentally proved by the author.

Keywords: valued relation, social responsibility, experience of socially responsible behavior.

Вирішення важливих політичних, економічних та соціальних проблем суспільства посилює увагу до людського капіталу та порушує питання діяльності соціальних інститутів, громад, соціальної відповідальності громадян, роботодавців, працівників, менеджерів. Соціальне замовлення є, але ґрунтовні дослідження з формування соціально відповідальних фахівців у ВНЗ потребують уваги науковців та практиків.

Мета статті полягає у висвітленні технології формування ціннісного ставлення до соціальної відповідальності майбутніх менеджерів з економіки.

Питання технологізації вищої освіти стали предметом вивчення А. Я. Кузнецової, Н. О. Мітіної, Т. Т. Нуржанової, О. Пометун, А. М. Санько, Г. К. Селевко, О. А. Солинської, Н. В. Шахіревої та інших. Сьогодні всебічна теоретична розробка проблеми використання сучасних педагогічних технологій у професійній підготовці фахівців в умовах ВНЗ України набуває особливої значущості.

Аналіз наукової літератури дозволив виокремити характеристики сучасних педагогічних технологій: технологія розробляється під певний педагогічний задум, спираючись на певну методологічну та філософську позицію педагога; технологічний ланцюжок дій, операцій будується відповідно до мети та має конкретний очікуваний результат; функціонування технології передбачає співпрацю, взаємодію викладача та студентів; поетапне планування та реалізація елементів технології мають бути відтворені будь-яким викладачем та гарантувати

досягнення результатів, що заплановані; складовою технології є діагностичні процедури, що містять критерії, показники та інструментарій результатів діяльності.

Технологією формування соціальної відповідальності майбутнього менеджера з економіки у фаховій підготовці визначаємо як послідовність дій операцій та процедур, що інструментально забезпечують досягнення прогнозованого й діагностованого результату в умовах освітнього процесу економічного ВНЗ. Результати аналізу наукової літератури та формувального експерименту дозволяють стверджувати, що означена технологія – це сукупність психолого-педагогічних методів, прийомів, засобів, змістовна техніка виконання, спільна діяльність всіх учасників навчального процесу у ВНЗ для досягнення конкретного педагогічного результату – формування соціально відповідальних менеджерів з економіки у фаховій підготовці.

Розробка технології формування соціальної відповідальності майбутніх менеджерів з економіки передбачала поєднання в одну систему цілі, завдання, методи навчання, способи засвоєння змісту, форм навчально-пізнавальної діяльності, способів контролю, самодіагностики і корекції засвоєння необхідного навчального матеріалу з питань соціальної відповідальності. До педагогічних технологій, які доцільно використовувати при формуванні соціальної відповідальності майбутніх менеджерів з економіки у фаховій підготовці виділяємо технологію ціннісного ставлення до соціальної відповідальності.

Процес формування соціальної відповідальності майбутніх менеджерів з економіки у фаховій підготовці – це педагогічна діяльність, що забезпечує отримання знань стосовно сутності соціальної відповідальності, придбання досвіду соціально відповідальної поведінки, стимулювання емоційного та ціннісного переживання соціально відповідальних вчинків та включення соціальної відповідальності в ієрархію особистісних цінностей майбутніх менеджерів з економіки. Розроблена модель формування означеного складного особистісного утворення потребує відповідну технологію такої підготовки, спрямованої на досягнення мети дослідження.

Технологія формування ціннісного ставлення до соціальної відповідальності у фаховій підготовці включає наступні етапи: пізнавально-смісловий, емоційний, новоутворюючий та регулюючий.

Метою першого етапу є розуміння цінностей професії менеджера в економічному ВНЗ та забезпечення розуміння сенсу соціальної відповідальності у професійній діяльності менеджера. Реалізація наступного етапу передбачала досягнення мети – створення на підставі сенсу ціннісного ставлення до соціальної відповідальності необхідного емоційного забарвлення. Мета новоутворюючого етапу: створення на базі емоційно забарвлених ціннісних орієнтацій, нової цінності – соціальної відповідальності, яка необхідна майбутньому менеджеру з економіки у фаховій діяльності. Останній з наведених етапів мав за мету об'єднання новоутвореної цінності соціальної відповідальності з іншими, що сформовані у студентів. Реалізуючи технологію формування ціннісного ставлення до соціальної відповідальності, ми надавали перевагу інтерактивним методам навчання, що дозволило включити майбутніх фахівців у спеціально організовану колективну взаємодію у мікрогрупах, завдяки чому бакалаври-менеджери здійснювали обмін знаннями про соціальну відповідальність. Такий обмін свідчить про відображення особистої значущості знань про соціальну відповідальність як професійну цінність.

Основними інтерактивними методами навчання були застосовані метод «модерації», «список», метод взаємонавчання, групова дискусія, діалог, «Балінтовські сесії», техніки «Mind-mapping», «Clustem», «Попс-формула» та ін.

Поєднання індивідуальної та колективної діяльності, включення інтелектуального продукту як її результату у діяльнісний контекст у рамках методів, що використовувались у процесі формування соціальної відповідальності майбутніх менеджерів з економіки у фаховій підготовці, зробило його особисто значущим для бакалаврів-менеджерів. Охарактеризуємо детальніше деякі із зазначених методів.

Під час інтерактивного навчання застосовувався метод «Балінтовські сесії», сутність якого полягала в тому, що студентам необхідно було вирішити сформульовану проблему чи проблемну ситуацію. Зазначена проблема чи ситуація стосувалася змісту дисципліни яку вивчали студенти та була значущою хоча б для одного студента. Форма проведення заняття:

активне обговорення будь-яких шляхів вирішення проблеми чи ситуації. Заняття були спрямовані на розвиток вмінь формулювати проблему, відпрацювання вмінь працювати в команді, аналізувати отриману інформацію, обговорювати можливі варіанти їх вирішення. Майбутні менеджери з економіки під час проведення «Балінтовської сесії», з одного боку, набувають досвіду найбільш ефективного засвоєння змісту дисципліни з вирішенням означеної проблеми, а з іншого – допомагаються досягти взаєморозуміння.

Організація однієї «Балінтовської сесії» здійснювалася у три етапи. На першому викладач оголошував проблему для обговорення: «Як сформулювати ціннісне ставлення до соціальної відповідальності у студентів економічних ВНЗ» та пропонує обрати «добровольця» з навчальної групи, для якого означена проблема є актуальною та особистісно значущою. Обраний «доброволець» аргументував, обґрунтовував перед опонентами особистісну необхідність бути соціально відповідальним. На другому етапі «Балінтовської сесії» майбутні менеджери з економіки задавали йому питання, стосовно проблеми та отримували вичерпні доповіді, наприклад: «В чому полягає соціальна відповідальність студента, роботодавця, працівника?», «Що таке ціннісне відношення?», «Як зміниться Ваше особистісне життя та професійна діяльність, якщо дотримуватися положень соціальної відповідальності?» та ін. Означена процедура здійснюється у колі та продовжується до тих пір доки всі питання не були обговорені. Викладач допомагав студентам чітко формулювати питання та задавав свої відповідно по черзі, контролював хід взаємодії. Заключний етап передбачав виступ кожного студента з власним варіантом рішення означеної проблеми, обговорення рекомендації, підведення підсумків сесії та робились висновки. Проведення рефлексії сприяло активізації внутрішньої позиції майбутніх менеджерів з економіки, виступало регулятором їх поведінки, орієнтуючи студентів на ціннісне відношення до соціальної відповідальності. На занятті не ставиться завдання визначити шлях вирішення проблемної ситуації. Занурення у проблему, погляд на неї з різних точок зору, ми вважаємо сприяє інтеракції, є поштовхом для її вирішення, яке може виникати і за межами сесії. Розроблена нами «Балінтовська сесія» використовується при викладанні дисципліни «Соціальна відповідальність», а також дисциплін «Педагогіка і психологія», «Менеджмент» та ін.

Наведемо приклад використання методу «список».

Обладнання: у кожного студента 3 аркуша паперу формату А4, ручка та кольорові олівці.

Хід роботи. Кожен студент по центру аркуша паперу пише своє ім'я та прізвище. Потім за допомогою графічного органайзера оформлює цей центр, підкреслюючи його кольоровим олівцем (коло, квадрат чи малюнок). Викладач пропонує межу границі списків (5–10) які створює студент.

Етап розминки. Перший лист оформлюється списками, теми яких пропонує викладач. Він пропонує скласти список того, що кожний має. Студенти за допомогою нумерації складають власні списки навколо свого прізвища. Заголовок підкреслюється за допомогою кольорового олівця.

Наприклад:

- Список того, що я маю.
- Список того, що я вмію.
- Список місць, в яких я був(ла).
- Список того, про що мрію.

Етап складання списків. Педагог пропонує колективно скласти «список списків», тобто запропонувати заголовки списків, кожен студент називає заголовок списку, який би він склав з інтересом, задоволенням.

Це творча робота. Завдання викладача – дати можливість називати тему списку кожному студенту, наприклад:

- Список сайтів, де є інформація про підручники, навчальні посібники з дисципліни «Соціальна відповідальність».
- Список друкованих видань, журналів, які висвітлюють питання соціальної відповідальності українських підприємств.
- Список університетів, в яких студенти вивчають питання соціальної відповідальності.
- Список форумів «Соціальна відповідальність бізнесу».

- Список сайтів, що висвітлюють питання соціальної відповідальності малого, середнього та великого бізнесу.
- Список сайтів, на сторінках яких наведені приклади соціальної відповідальності бізнесу в Україні.
- Список сайтів, що містять інформацію про соціальну відповідальність міжнародних корпорацій.
- Список сайтів, що містять інформацію про соціальну відповідальність в менеджменті.
- Список дисертацій, що висвітлюють досвід українських науковців з соціальної відповідальності за останні п'ять років.

Список наукових публікацій з соціальної відповідальності за останні 5 років.

На цьому етапі роботи записи оформлюються на другій стороні аркуша, студентська група поділяється на дві підгрупи за принципом вільного вибору одного із списків, які студенти складають колективно.

Третій етап роботи. Викладач запитує студентів: «Що можна робити зі списком який ви склали?». Педагог складає список реплік, що висловлюють студенти: складати, ранжувати, продовжувати, дарувати один одному, зберігати, аналізувати, прочитати, написати анотацію, доповнити, рецензувати.

Четвертий етап роботи. Кульмінаційний, присвячений систематизації знань з теми, модулю, дисципліни.

Викладач пропонує відкривати новий лист та складати списки, за допомогою яких він може привести в дію ті чи інші знання, що вже засвоєні студентами. Список може містити: терміни, підручники, нормативні документи, що регулюють соціальну відповідальність підприємств тощо.

П'ятий етап – завершальний. Рефлексивна оцінка власної діяльності студентами, усвідомлене ставлення до неї за допомогою одного слова, репліки, речення: «Супер, здорово, складно, несподівано, стисло...».

Наведемо приклад роботи студентської групи з використанням методу «Mind-mapping». Метою роботи майбутніх менеджерів при вивченні теми «Соціальна відповідальність як чинник стійкого розвитку» було обговорення соціальної відповідальності як системи, ретроспективи розвитку соціальної відповідальності, моделі соціальної відповідальності, впровадження соціальної відповідальності як чинника покращення бізнес процесів, технологій, ділової активності, мінімізації впливів глобальних викликів, організаційно-управлінські механізми взаємодії та забезпечення стійкого розвитку корпоративної культури – соціальної відповідальності – соціального діалогу, міжнародні ініціативи як чинники формування і розвитку соціальної відповідальності. Студенти були поділені на кілька мікрогруп, кожна з яких отримала набір карток для фіксації на них ідей, що виникли під час обговорення. Після обговорення студенти вивішували картки з ідеями на дошку. Роль модератора полягала в аналізі та групуванні близьких за смисловим значенням карток, які відображали соціальну відповідальність як чинник стійкого розвитку. Отриманий інтелектуальний продукт презентувався модератором, обговорювався та аналізувався учасниками в процесі взаємодії.

Інтерактивний метод «Clustem» дозволяє систематизувати певну інформацію, навчальний матеріал від приватного до загального. Хід проведення заняття подібний заняттю з використанням методу «Mind-mapping». Взаємодія бакалаврів-менеджерів була організована з метою визначення ключових питань модуля «Ефективність реалізації соціальної відповідальності». Викладач організовує обговорення ключових характеристик моніторингу корпоративної соціальної відповідальності, соціальної звітності та аудиту, оцінювання ефективності соціальної відповідальності, стратегічних напрямів розвитку соціальної відповідальності в Україні, де ключові слова, ідеї записуються на окремі картки. Після обговорення ключових характеристик означених питань модератор систематизує карточки та об'єднує їх відповідно до змісту тем модуля, де кожна тема позначалася певним кольором: моніторинг корпоративної соціальної відповідальності, соціальна звітність та аудит (зелений), оцінювання ефективності соціальної відповідальності (червоний), стратегічні напрями розвитку соціальної відповідальності в Україні (синій). В процесі обговорення систематизуються знання студентів з технологій моніторингу соціальної відповідальності, розглядаються соціальні (нефінансові) звіти підприємств, аналізуються приклади нефінансових звітів: їх сутність,

завдання, структура, стандарти та процеси підготовки нефінансового звіту. Звертається увага студентів на нормативно-правові акти з розробки нефінансової звітності, рейтинги соціально відповідальних організацій та практики їх використання, показники ефективності соціальних інвестицій. Певної уваги потребують питання правового забезпечення розвитку соціальної відповідальності в Україні, напрями діяльності держави щодо заохочення соціально відповідальної поведінки, удосконалення діяльності вітчизняних профспілкових та громадських організацій стосовно посилення їх соціальної відповідальності тощо.

Під час групової роботи були систематизовані знання студентів з оцінки ефективності програм соціальної відповідальності: глобальний та український аспекти, нефінансова звітність розглядалась як інструмент розвитку соціальної відповідальності на основі розгляду стандартів його підготовки, висвітлено нефінансову звітність у світі та Україні тощо.

Досвід впровадження інтерактивних методів у технологію формування ціннісного ставлення до соціальної відповідальності у практику підготовки майбутніх менеджерів з економіки дозволяє виокремити наступні критерії ефективності: пізнавальна активність майбутніх менеджерів з економіки, мотивація студентів, активізація мислення студентів, взаємодія студентів та викладача (модератора) та інше.

Використання наведених інтерактивних методів навчання при вивченні курсів з соціальної відповідальності допомогло майбутнім менеджерам з економіки у фаховій підготовці усвідомити значущість соціальної відповідальності як базової професійної цінності.

Впровадження у практику підготовки студентів курсів «Соціальна відповідальність менеджерів з економіки», «Соціальна відповідальність промислового бізнесу» та «Соціальна відповідальність» з використанням технології формування ціннісного відношення до соціальної відповідальності свідчить про ефективність розробленої технології. Рангове місце у ранговій структурі факторів, що визначають ціннісне відношення студентів до соціальної відповідальності зросло: знання про цінність соціальної відповідальності для майбутньої професійної діяльності менеджерів з економіки демонструють 17,4 % опитаних студентів, розуміння сенсу означеної цінності – 16,6 %, відповідальність як особистісна якість майбутніх менеджерів – 11 %.

Змінилися показники, що характеризують професійну підготовленість студентів експериментальної групи тих навчальних закладів, що приймали участь в експерименті, а саме: зросла мотивація до оволодіння професією, професійна спрямованість, активність, саморозвиток, самостійність тощо. Різниця у показниках експериментальної та контрольної складала менше 0,05.

Досвід технологізації вищої економічної освіти дозволив нам підготувати навчально-методичний посібник «Методика формування соціальної відповідальності майбутніх менеджерів з економіки у фаховій підготовці», який включає три розділи: соціальна відповідальність як складова професіоналізму майбутніх фахівців з менеджменту: методика організації фахової підготовки майбутніх менеджерів з економіки; технологізація формування соціальної відповідальності майбутніх менеджерів з економіки в системі фахової підготовки. Вказаний посібник включає питання технологізації формування соціальної відповідальності як засобу підвищення практичної спрямованості фахової підготовки, розкриває методику використання різноманітних технологій у формуванні соціальної відповідальності. В ньому розкриваються питання технології формування ціннісного ставлення до соціальної відповідальності у фаховій підготовці, використання з цією метою портфолію, воркшопу, рейсових, командних і таймінгових технологій.

Отже, технологія формування ціннісного ставлення до соціальної відповідальності може включати інтерактивні методи навчання під час вивчення дисципліни «Соціальна відповідальність», які можна застосовувати як на лекціях, так і під час проведення групових консультацій, самостійної роботи в аудиторії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Злотникова Е. А. Становление самообразовательной компетенции как ценности будущих бакалавров-педагогов в образовательном процес се вуза: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Е. А. Злотникова. – Красноярск, 2015. – 222 с.

2. Лаврентьева О. А. Формирование социальной ответственности подростков в жизнедеятельности школы: автореф. дис. ... на соискание ученой степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / О. А. Лаврентьева. – Красноярск, 2016. – 24 с.
3. Педагогические технологии в условиях модернизации образования: материалы международной конференции (24–25 сентября 2015 года) / под ред. Л. В. Байбородовой, А. П. Чернявской. – Ярославль: РИО ЯГПУ, 2015. – С. 127–134.
4. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2007. – 713 с.
5. Слостенин В. А. Введение в педагогическую аксиологию: учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, Г. И. Чижакова. – М.: Академия, 2003. – 192 с.
6. Чижакова Г. И. Теоретические основы становления и развития педагогической аксиологии: дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.08 / Г. И. Чижакова. – М., 1999. – 326 с.

REFERENCES

1. Zlotnikova E. A. Stanovlenie samoobrazovatel'noy kompetentsii kak tsennosti budushchikh bakalavrov-pedagogov v obrazovatel'nom protsesse vuza [Formation of self-educational competence as values of future bachelors-teachers in educational process of higher education institution], dis. kand. ped. nauk, Krasnoyarsk, 2015. 222 p.
2. Lavrent'eva O. A. Formirovanie sotsial'noy otvetstvennosti podrostkov v zhiznedeyatel'nosti shkoly [Forming of social responsibility of teenagers in activity of school], avtoref. dis. kand. ped. nauk, Krasnoyarsk, 2016. 24 p.
3. Pedagogicheskie tekhnologii v usloviyakh modernizatsii obrazovaniya: materialy mezhdunarodnoy konferentsii (24–25 sentyabrya 2015 goda) [Pedagogical technologies in the conditions of modernization of education], pod red. L. V. Bayborodovoy, A. P. Chernyavskoy, Yaroslavl', RIO YaGPU, 2015, pp. 127–134.
4. Rubinshteyn S.L. Osnovy obshchey psikhologii [Fundamentals of the general psychology], SPpb, Piter, 2007. 713 p.
5. Slastenin V.A. Vvedenie v pedagogicheskuyu aksiologiyu: ucheb. posobiedlya stud. vyssh. ped. ucheb. zavedeniy [Introduction to a pedagogical axiology], Moscow. Akademiya, 2003. 192 p.
6. Chizhakova G. I. Teoreticheskie osnovy stanovleniya i razvitiya pedagogicheskoy aksiologii: dis. d-ra. ped. nauk [Theoretical bases of formation and development of a pedagogical axiology], Moscow, 1999. 326 p.

УДК 37.015 : 78

Т. П. СОРОКА, Б. В. СТРУГАНЕЦЬ

АКТУАЛІЗАЦІЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКА

Визначено завдання, вирішення яких покладено на позашкільну освіту. Проаналізовано нормативно-правову основу позашкільної освіти (положення, відповідні документи міжнародного, державного та регіонального рівнів). Розкрито принципи позашкільної освіти. Описано вимоги, що ставляться до сучасного гурткового заняття, а саме: загальнопедагогічні, психологічні, дидактичні, гігієнічні. Наведено класифікацію гурткових занять за трьома рівнями: початковий, основний, вищий. Наведено приклади організаційних форм роботи в позашкільному закладі освіти: заняття, гурткова робота, клубна робота, урок, лекція, індивідуальне заняття, конференція, семінар, курси, читання, вікторина, концерт, змагання, навчально-тренувальні заняття, репетиція, похід, екскурсія та ін. Сконцентровано увагу на визначенні можливостей позашкільної освіти в соціальному самовизначенні особистості.

Ключові слова: позашкільна освіта, принципи навчання, гурткова робота, самовизначення особистості, форми роботи.